

INTERFAOL PEDAGOGIK ISPRING-TESTLARNING DIDAKTIK JIHATLARINI TAHLIL QILISH

Abduraximova Xadicha Maxmarajabovna

*Qashqadaryo viloyati G'uzor tuman 14-maktabning Informatika fani
o'qituvchisi*

Davlatimiz rahbari prezidentlik faoliyatining dastlabki kunlaridan boshlab yurtimizda innovatsion va kreativ fikirlaydigan, zamonaviy kadrlar tayyorlash, yoshlarni vatanparvarlik ruhida, yuksak ma'naviyat egalari etib tarbiyalash, shu maqsadda ta'lim tizimini takomillashtirish masalalariga alohida e'tibor qaratib kelinmoqda.

Darhaqiqat, ta'lim tizimiga kirib kelayotgan innovatsiyalarni sanab ado etib bo'lmaydi. Xususan, ta'lim tizimiga tadbiq etilayotgan axborot-kommunikatsiya texnologiyalari jadal sur'atlarda amalga oshirilmoqda. Hozirgi kunda nafaqat ta'lim muassasalari, balki har bir oilada kompyuterlar, mobil aloqa vositalari mavjud bo'lib, ulardan ta'lim olishda samarali foydalanish mumkin.

XXI asr fan texnika, ta'lim, ishlab chiqarish va boshqa sohalarda katta o'zgarishlar olib kirdi. Hozirgi kunda hayotimizni barcha sohalarda axborot texnologiyalarisiz tasavvur qila olmaymiz. Axborot texnologiyalari dunyoda eng tez rivojlanayotgan sohalardan biri hisoblanadi. Bu sohada deyarli har kun biror yangilik yaratiladi. Shuningdek, axborotlar shunchalik ko'payib ketganki, ularning miqdori chegara bilmay qolganligi insoniyat ongining yuksak darajada taraqqiy etganligidan dalolat beradi. Mamlakatimizda har bir darslarda axborot texnologiya vositalaridan foydalanib dars o'tishga imkoniyatlar yaratilgan. Shuningdek, hozirgi kunda ta'lim jarayoniga elektron jurnal tizimining joriy qilinishi ta'lim jarayonlarida subektiv boshqaruvdan obektiv boshqarilishga o'tilayotganidan dalolat bermoqda.

Hozirgi kunda har bir kompyuter texnologiyalaridan foydalanuvchi eng avvalo Microsoft Office dasturlaridan samarali foydalana oladi. Aytish mumkinki, Word, Excel, PowerPoint dasturlari fan o'qituvchilarining kundalik quollariga aylanib ulgurdi. Bu sohaga kirib kelgan yangiliklardan yana biri bu - PowerPoint dasturida iSpring ilovalarining paydo bo'lishidir. Ushbu ilovalar PowerPoint dasturidagi animatsiyalar yaratishga, interfaol testlar tuzishga imkon beradi.

iSpring ilovalari tarkibiga iSpring Free, iSpring Pro, iSpring SUITE, iSpring QuizMaker kabi komponentlar kiradi. Xususan, iSpring QuizMaker ilovasi interfaol testlar tuzish uchun fan o'qituvchilariga yaqin dastyor bo'la oladi. Chunki, testologiya fanining deyarli barcha yutuqlari ushbu mo'jazgina dasturda jamlangan.

iSpring QuizMaker ilovasini PowerPoint dasturiga o'rnatish iSpring Suite dasturidan boshlanadi. iSpring Suite dasturlar paketiga iSpring Pro, iSpring QuizMaker, iSpring Kinetics ilovalari jamlangan bo'lib, iSpring QuizMaker dasturi audio, video fayllar, tasvir va formulalar yordamida interaktiv testlar va anketalar yaratish imkonini beradi.

iSpring QuizMaker dasturida pedagogik interfaol testlarning 11 xil turi keltirilgan. Ulardan kerakligini tanlab test tuzish mumkin. Testlar uchun sozlamalarda bitta testga qayta-qayta bir necha marta javob berish va o'zgartirish imkoniyti mavjud. Har bir test xohlagancha ball belgilash mumkin. Shungdek, qisman to'g'ri javoblarni berish, savol va javoblarni aralashtirish, vaqt belgilash, har bir javobning natijasini ko'rsatib borish yoki bir yo'la test yakunlanganda natijani ko'rsatish, xatolarni tahlil qilish mumkin. Bu imkoniyatlardan foydalanib nazorat testlarini o'rgatuvchi testlarga aylantirish mumkin. Bu esa tezkor va samarali o'qitish usullaridan biri sifatida maydonga chiqadi.

Testlarning savollari va javoblariga turli rasm, sxema va formulalarni biriktirish mumkin. Biz testlar bo'yicha pedagogik izlanishlar olib bordik, tadqiqotlar natijasida testlarning didaktik jihatlarini aniqladik. Quyida ular QuizMaker dasturidagi ketma-ketlik bo'yicha keltirilgan.

1. "To`g`ri/noto`g`ri" shaklidagi yopiq test - bunda berilgan savolga 2 xil javob qaytarish mumkin ("to`g`ri/notog`ri", "ha/yo`q" va h.k.). Bu testda talabanning axborotni bilishi sinalladi.

2. Bitta to`g`ri javobli yopiq test - bir necha variatdan kerakli javobni tanlash. Bu testga an'anaviy 4 javobli testlar misol bo`ladi. Bu testda talabadan to`g`ri javobni noto`g`ri javoblardan farqlash talab etiladi.

3. Bir necha to`g`ri javobli yopiq test. Bu test oldingisidan sal murakkabroq bo`lib, talabadan to`g`ri javoblarni va ularning sonini aniq bilish talab etiladi.

4. Matn kiritiladigan ochiq test. Javobni satrga kiritish yo`li bilan javob beriladi. Bu test oldingilaridan murakkabroq bo`lib, talabadan aniq javobni bilish va uni to`g`ri kiritish talab etiladi.

5. Moslikni aniqlash testi. Talabadan javoblar yozilgan tugmachalarni harakatlantirib bir-biriga biriktirish talab etiladi. Bu testda navigatsiya elementlari ishlatilganligi uchun boshqalaridan ancha qiziqarli. Bu testda bitta savol ichida bur nechta muammo beriladi. Biroq, talaba oson javoblarni topsa, murakkab javoblar o`z-o`zidan ma`lum bo`ladi. Bu vaziyat talabani mantiqiy fikrlashga o`rgatadi.

6. Tartibga keltirish testi. Bu testda javoblar berilgan bo`lib, ularni muayyan ketma-ketlikda joylashtirish talab etiladi. Bu testda ham navigatsiya elementi qo`llanilganligi sababli u boshqalariga qaraganda qiziqarliroqdir. Bu testda ham mantiqiy fikrlash talab etiladi, biroq moslik testidagi kabi javoblar o`z-o`zidan ma`lum bo`lib qolmaydi. Shu sababli bu test boshqalaridan ancha murakkab va qiziqarli hisoblanadi.

7. Son kiritiladigan ochiq test. Ochiq testning (4-turdagi testning) xususiy shakli bo`lib, talabadan aniq javobni bilishi va satrga sonni yozish talab etiladi. Biroq, bu testning o`ziga xosligi shundaki, unga javobni aniq, taxminiy yoki, ma`lum bir oraliqda berish mumkin. Bu test tuzuvchiga savolni to`g`ri shakllantirishni, talabadan esa savoldagi ikkinchi yashirin ma`noni anglagan holda to`g`ri javob berishni talab etadi.

8. Bo'sh joylarga matn kiritiladigan ochiq test. Bu testni tuzuvchi javoblarni savol ichiga mohirlik bilan yashirishi zarur. Talaba esa gapni o'qib, uning ma'nosidan kelib chiqib, undagi tushirib qoldirilgan bir nechta javoblarni bilishi va yozishi talab etiladi. Bu test talabaning yozma nutqini (leksika, grammatika, orfografiya) to'g'ri shakllantiradi.

9. Bo'sh joylarga matn kiritiladigan yopiq test. Ushbu test 8-turdagi testga nisbatan osonroq, chunki, unda javoblar mavjud bo'ladi, talabadan faqat mantiqiy fikrlash va javoblarni bir-biriga qiyoslab ro'yxatdan to'g'risini tanlash talab etiladi.

10. Javoblarni bankdan tanlash testi. Bu test so'zlar omboridan to'g'ri javoblarni tanlab, harakatlantirib o'zining joyiga qo'yish talab etiladi. Bu test tuzuvchidan aniq javobni rejalashtirishni, boshqa to'g'ri javoblar bo'lmasligini talab etiladi.

11. Faol sohani belgilash testi. Bu testda javoblar soni faol sohalar soniga mos bo'lishi talab etiladi. Ushbu testning o'ziga xosligi shundaki, talabaning grafik tasavvurlarini shakllantiradi.

Bunday testlarni murakkabligi bo'yicha quyidagi darajalarga ajratishni ma'qul deb topdik:

1-daraja: 1, 2, 3, 4, 7-shakllar. Bular oddiy yopiq va ochiq testlar bo'lib, asosan matn va son ko'rinishidagi axborotni bilishni tekshirish uchun qo'llaniladi;

2-daraja: 5, 6, 8, 9, 10-shakllar. Bular murakkab test turlari bo'lib, asosan talabaning mantiqiy fikrlashini sinash uchun mo'ljallangan. Bu testlar interfaollikni oshirish uchun navigatsiya va manipulyatsiya elementlari bilan ta'minlangan;

3-daraja: 11-shakl. Bu faol sohani aniqlash testi bo'lib talabaning grafik tasavvurini sinash uchun mo'ljallangan. Bu shaklni oddiy va juda murakkab testlar uchun ham bir xilda qo'llash mumkin.

Biz o'z izlanishlarimizda 1-darajali testlarni standart testlardan qayta ishlab qiyin emasligini kuzatdik. Xususan, 1-2 shakllar standart test hisoblanadi. 3-

shaklni bir nechta standart testning umumlashmasi sifatida qarash mumkin. 4- va 7-shaklda standart testning faqat to'g'ri javobidan foydalanish mumkin.

2-darajali testlarni shakllantirishda standart testlardan foydalanish samara bermaydi, bunday testlarni matnni chuqur mutolaa qilish orqaligina yaratish mumkin. Masalan, 5-shakldagi moslik testnini tuzish uchun bir mavzuning mazmunli bo'laklaridagi (abzatslardagi) o'zaro bir xil bog'liq elementlarni topish talab etiladi. 6-shakldagi tesni tuzish uchun matndan biror ketma-ketlikka oid tushunchalarni topish va testga joylash talab etiladi. 8-shakldagi test uchun mantiqan tugallangan matn tanlab olinadi, bu matnning ichida bir nechta atamalar bo'lishi shart. Ushbu atamalar alohida javob shaklida testga kiritiladi, matnda esa atamalar uchun bo'sh joy qoldiriladi. 9-shakldagi testlarni ishlab chiqishda 8-shakldagi testlardan foydalanish mumkin. Buning uchun qoldirilgan har bir bo'sh katakchaga bir nechta variantlar kiritib chiqiladi. 10-shakldagi testni ham shu tarzda tuzish mumkin. 8-9 shakllardan farqli ravishda bu testda javoblar ochib, sochilgan holatda taqdim etiladi. Ularni ushlab harakatlantiriladi va bo'sh katakchaga joylashtiriladi.

3-darajali testlar 1-2 darajadagi testlarni ham o'z ichiga olgan holda, ularning murakkab jamlanmasi shaklida namoyon bo'ladi. Bu testlarni tuzish uchun albatta rasm, sxemalar bo'lishi zarur. Talaba ko'rsatishi zarur bo'lgan element rasmning ichida mavjud bo'lishi shart. Javoblar qismini shakllantirishda o'qituvchi elementni (faol zonani) doira, to'rtburchak, yoki boshqa geometrik shakl bilan chegaralab ko'rsatishi lozim. Talaba esa bu hududni nishon nuqta bilan ko'rsatishi talab etiladi, aks holda javob noto'g'ri bo'ladi.

Yuqorida keltirilgan testlardan ko`rinib turibdiki, bu testlar an'anaviy testlarga qaraganda bir interfaol elementlar, navigatsiya amallari bilan ta'minlangan. Bu esa talabalarning qiziqishlarini yanada orttirib yuboradi. Interaktiv testlarni rasm, ovoz va formulalar bilan boyitish imkoniyatining mavjudligi ularni yanada qiziqarli qilib qo'yadi va talabani yuqori tashabbus bilan

ishlashga chorlaydi. Oddiy testlarda ko'p narsa chegaralangan bo'ladi, interfaol testlarda esa ovoz va animatsiya, navigatsiya va manipulyatsiya amallaridan foydalanish natijasida testlar yangicha mazmun kasb etadi. Qolaversa, o'qituvchining mehnati ham avtomatlashadi, bu esa o'qituvchilarning ijodiy imkoniyatlarini keskin oshirib yuboradi.

Xulosada shuni ta'kidlash joizki, o'quv jarayoniga elektron shakldagi o'rgatuvchi va nazorat qiluvchi testlarning joriy etilishi bilim olish jarayonini jadallashtiradi, o'qituvchining nazorat yuklamalarini kamaytiradi, o'quvchilarning bo'sh vaqtini mazmunli o'tkazishga imkon beradi, fan materiallarini yanada mazmunli qilib boyitadi, o'quvchilar mobil aloqa vositasidan o'quv trenajyori sifatida foydalanishga imkon beradi. Bu testlarni 3 xil darajaga ajratishdan maqsad ularni 3 xil o'zlashtirish ko'rsatkichiga (qoniqarli, yaxshi va a'lo) keltirishdir. Interfaol iSpring-testlarning qo'llanilishi ta'lim jarayoni sifatini oshiradi. Ushbu iSpring dasturi barcha fanlar bo'yicha nazorat qiluvchi, o'rgatuvchi va mashq qildiruvchi testlar tuzishga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. <http://soft-arhiv.com/> (iSpring Pro Guide (iSpring dasturini o'rganish bo'yicha qo'llanma)).
2. www.ispring.ru